

Warszawa, dnia 31 marca 2011 r.

RPO-665678-VII-720.8.1/11/KC

Informacja
o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia Rzecznika Praw
Obywatelskich w Policyjnej Izbie Dziecka w Radomiu
(Wyciąg)

1. Wprowadzenie.

Działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich w dniu 16 lutego 2011 r. do Policyjnej Izby Dziecka Radomiu, przy ul. 11 Listopada 37/59 (zwanej dalej Izba, PID lub placówką), udali się przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji [dalej KMP].

Przedstawiciele KMP sprawdzili na miejscu sposób traktowania nieletnich umieszczonych w Policyjnej Izbie Dziecka w Radomiu, dokonując oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, nieludzkim lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji:

- przeprowadzono rozmowę na temat funkcjonowania Izby z Kierownikiem Policyjnej Izby Dziecka w Radomiu;
- dokonano oglądu wszystkich pomieszczeń i terenu Izby;
- w oparciu o przygotowany wcześniej kwestionariusz przeprowadzono na osobności rozmowę z nieletnim, który przebywał w Izbie w czasie wizytacji;
- zapoznano się z następującą dokumentacją: Prawami i Obowiązkami Nieletniego Zatrzymanego w Policyjnej Izbie Dziecka, Porządkiem Dnia Nieletnich umieszczonych w Policyjnej Izbie Dziecka w Radomiu, książką kontroli sanitarnej, Protokołem Kontroli Sanitarnej przeprowadzonej w dniu 9 lutego 2010 r. przez Zespół Państwowej Inspekcji Sanitarnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji na obszarze woj. mazowieckiego.

Dokonane w oparciu o powyższe czynności ustalenia wizytatorzy przekazali Kierownikowi Izby oraz wysłuchali jej uwag i wyjaśnień.

Ponadto, po zakończeniu wizytacji przeanalizowano Procedury postępowania w przypadku zaistnienia wydarzenia nadzwyczajnego targnięcia się na życie lub zdrowie własne lub innych osób oraz zestawienie statystyczne nieletnich przebywających w Policyjnej Izbie Dziecka w Radomiu w 2010 r.

2. Charakterystyka Izby.

Policyjna Izba Dziecka podlega Komendzie Miejskiej Policji w Radomiu i jest przeznaczona dla 24 osób.

W skład kadry placówki wchodzi: kierownik i 9 funkcjonariuszy Policji (6 mężczyzn i 3 kobiety). Wszyscy funkcjonariusze mają przygotowanie pedagogiczne.

Służba pełniona jest całodobowo przez co najmniej dwóch funkcjonariuszy w ramach 12 godzinnych dyżurów. W przypadku umieszczenia w Izbie nieletniej, czynności związane z jej osadzeniem wykonuje osoba tej samej płci pełniąca dyżur w placówce lub Komendzie Miejskiej Policji w Radomiu.

W 2010 r. w PID przebywało 100 nieletnich, w tym 93 chłopców i 7 dziewcząt. Wśród wszystkich wychowanków najwięcej było osób w wieku od 15 do 17 lat – 76 nieletnich. W 2010 r. powyżej 5 dni przebywało 7 osób, natomiast najdłuższy pobyt osoby zatrzymanej w Izbie trwał 8 dni. W trakcie wizytacji Izby przebywał w niej jeden nieletni, którego pobyt wynosił 6 dni. Uwagę zwrócić należy na fakt, że czas zatrzymania nieletniego w policyjnej izbie dziecka jest ściśle określony w art.40 § 6 i § 7 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U.10.33.178 ze zm.) [dalej u.p.n]. W literaturze podkreśla się, że cyt.: „Wydanie przez sąd rodzinny (sędziego rodzinnego) postanowienia o zatrzymaniu nieletniego w schronisku dla nieletnich uprawnia do zatrzymania nieletniego w policyjnej izbie dziecka na okres przekraczający 72 godziny. Niemniej jednak czas ten powinien jedynie obejmować okres niezbędny do przewiezienia zatrzymanego do schroniska dla nieletnich. Przetrzywanie nieletniego w policyjnej izbie dziecka przez kilka dni (np. z powodu braku miejsc w schronisku dla nieletnich czy środka transportu) jest sprzeczne z treścią postanowienia o zastosowaniu środka tymczasowego” (Komentarz

do art.40 u.p.n.[w:] P. Górecki, S. Stachowiak. Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich. Komentarz, Oficyna, 2007, wyd. IV. Stan prawny: 2007.04.02.).

W związku z powyższym stwierdzoną przez wizytatorów sytuację pobytu dziecka w Policyjnej Izbie Dziecka w Radomiu należy uznać za niezgodną z prawem. Mając na uwadze zalecenia Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom (CPT) należy również zaznaczyć, że policyjne izby dziecka nie są placówkami dostosowanymi do dłuższych pobyków nieletnich. W związku z tym CPT podkreśla, aby podejmować wszelkie możliwe działania zapewniające przestrzeganie w praktyce przepisów u.p.n. w zakresie pobytu nieletnich w tego typu placówkach.

W Policyjnej Izbie Dziecka w Radomiu nie ma opracowanego regulaminu, brak również programów zajęć wychowawczych prowadzonych w placówce. Jak wynika z informacji uzyskanej od Kierownika Izby, w PID w ramach zajęć wychowawczych nieletnim umieszczonym w Izbie m.in. udostępnia się broszury i filmy edukacyjne, przygotowuje rebusy, zadaje zadania pisemne.

Ponadto, w placówce prowadzone są zajęcia profilaktyczne dla uczniów szkół gimnazjalnych z zakresu mechanizmów działania izby dziecka i odpowiedzialności prawnej nieletnich.

3. Ogląd Izby.

Policyjna Izba Dziecka w Radomiu usytuowana jest na dwóch kondygnacjach budynku Komendy Miejskiej Policji w Radomiu.

Na parterze znajduje się dyżurka, magazyny, 2 pomieszczenia sanitarno-higieniczne (dla dziewcząt i chłopców), 4 sypialnie dla nieletnich, pomieszczenie izolacyjne oraz pokój wychowawcy. Ponadto, na tym poziomie zlokalizowano także tzw. przyjazny pokój przesłuchań dla dzieci. W pokoju tym znajdują się zabawki, regał z książkami, kolorowe meble. Natomiast na piętrze mieszczą się: gabinet kierownika Izby, pokój wychowawcy, świetlica, 2 sypialnie dla nieletnich, WC dla chłopców, pomieszczenie kuchenne, zmywalnia i jadalnia. Wszystkie pomieszczenia Izby utrzymane są w bardzo dobrym stanie i zachowana jest w nich czystość. Jednakże należy zwrócić uwagę, iż część pomieszczeń tj. 2 sypialnie i pomieszczenie izolacyjne pełnią funkcję magazynów Komendy Miejskiej Policji, natomiast pokój wychowawcy

znajdujący się na parterze został zaadaptowany na gabinet Rzecznika prasowego Komendy Miejskiej Policji w Radomiu. Z informacji uzyskanej od kierownika Izby wynika, że taka sytuacja spowodowana jest tym, iż ze względu na niedużą liczbę nieletnich umieszczanych w PID, ww. pomieszczenia nie były użytkowane na cele Izby. W ocenie przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji należy więc dokonać odpowiednich zmian w zorganizowaniu przestrzeni i pojemności Policyjnej Izby Dziecka w Radomiu. Ponadto, w Izbie nie zamieszczono adresów instytucji stojących na straży praw nieletnich.

Czynności związane z przyjęciem i zwolnieniem nieletniego odbywają się w dyżurce. W tym miejscu znajduje się większość dokumentacji związanej z funkcjonowaniem Izby, szafa depozytowa oraz podgląd monitoringu, natomiast na ścianie zawieszony jest „Porządek Dnia” i „Prawa i Obowiązki Nieletniego Zatrzymanego w Izbie”.

Czysta bielizna pościelowa i odzież dla nieletnich przechowywana jest w dwóch magazynach. Jeden z nich pełni również funkcję przebieralni. Ubrania przekazane do depozytu przechowywane są w szafce lub w ponumerowanych workach (w sytuacji gdy w placówce jest więcej niż jeden nieletni). W dniu wizytacji piżamy i dresy znajdujące się w magazynie były w dobrym stanie. Ponadto, w pomieszczeniu tym, w plastikowym koszu przechowywana jest brudna bielizna pościelowa i odzież, która następnie oddawana jest do pralni obsługiwanej przez podmiot zewnętrzny.

Każdy nieletni przed umieszczeniem w Izbie badany jest przez lekarza dyżurującego całodobowo w sąsiadujących z Izbą pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia. Powyższa praktyka w ocenie wizytujących jest bardzo pozytywna.

W ciągu dnia wychowankowie spędzają czas w świetlicy, którą wyposażono w ławki i krzesła, stół do tenisa stołowego oraz telewizor. W świetlicy organizowane są zajęcia kulturalno – oświatowe dla nieletnich, a także spotkania z młodzieżą gimnazjalną. Natomiast zajęcia na świeżym powietrzu organizowane są na polach spacerowych. Na jednym z nich urządzono boisko do piłki koszykowej. Obok świetlicy znajduje się pokój wychowawcy, który wyposażony jest w lustro fenickie umożliwiające obserwowanie nieletnich przebywających w świetlicy.

Odwiedziny nieletnich odbywają się w obecności funkcjonariusza Policji w pokoju wychowawcy. Zgodnie z wyjaśnieniami otrzymanymi od kierownika Izby „widzenie z nieletnim odbywa się w obecności wychowawcy lub opiekuna w każdym przypadku, gdy Sąd wydaje takie pisemne polecenie umieszczone na druku *Zezwolenie na widzenie*”. Powyższa praktyka budzi wątpliwości Krajowego Mechanizmu Prewencji, bowiem obecność funkcjonariuszy podczas odwiedzin rodziców lub opiekunów nieletniego jest naruszeniem jego prawa do ochrony tajemnicy komunikowania się. Wizytatorzy zwrócili się do Przewodniczącego III Wydziału Rodzinnego i Nieletnich Sądu Rejonowego z prośbą o wyjaśnienie ww. kwestii. W odpowiedzi Przewodniczący III Wydziału Rodzinnego i Nieletnich Sądu Rejonowego poinformował, iż Sędziowie orzekający ww. Wydziale w 2010 i 2011 roku nie udzielali zgody na odwiedziny nieletnich umieszczonych w PID w obecności funkcjonariusza Policji. Z ustaleń wynika, że w poprzednich latach były wydawane zgody na widzenia rodzicom z nieletnimi w obecności pracownika Policyjnej Izby Dziecka, jednakże były to przypadki sporadyczne i dotyczyły nieletnich wobec których Sąd zastosował środek tymczasowy w postaci umieszczenia w Schronisku dla Nieletnich, w sprawach w których należało dokonać jeszcze czynności np. przesłuchań rodziców nieletnich. Ponadto wyjaśnił, że w 2010 i 2011 roku kilkakrotnie udzielono rodzicom zgody na widzenie z nieletnimi zatrzymanymi w PID, jednakże do spotkań nie doszło – nieletni zostali zwolnieni do domu lub przetransportowani do schroniska.

Należy zatem podkreślić, że zasadą w PID powinna być praktyka realizacji widzeń bez obecności funkcjonariusza.

W placówce zorganizowano 6 sypialni, w tym 4 sypialnie 4-osobowe dla chłopców i 2 sypialnie 3-osobowe dla dziewcząt oraz 2-osobowe pomieszczenie izolacyjne. Sypialnie wyposażone są w materace, utrzymane w bardzo dobrym stanie. Przy pomieszczeniu izolacyjnym usytuowana jest toaleta dla nieletnich w nim umieszczanych. Z relacji kierownika Izby wynika, że ww. izolatka nigdy nie była używana. Jak zostało wyżej wspomniane, 2 sypialnie i pomieszczenie izolacyjne obecnie pełnią funkcję magazynów.

W pomieszczeniu sanitarno-higienicznym dla chłopców zamontowano 5 umywalek, pisuar, 2 kabiny prysznicowe i 2 kabiny ustępowe (w dniu wizytacji jedna

kabina ustępowa była nieczynna). Natomiast w toalecie dla chłopców usytuowanej na piętrze zamontowano umywalkę, kabinę ustępową i pisuar. Drzwi przy kabinach prysznicowych i ustępowych mają wysokość ok. 1,5 m, umożliwiając kąpiel i korzystanie z toalet w warunkach zapewniających intymność. Sanitariat dla dziewcząt wyposażono w 2 umywalki, kabinę prysznicową oraz toaletę.

Pomieszczenie kuchenne wyposażono m.in. w lodówkę, kuchenkę gazową i czajnik bezprzewodowy. Posiłki dla nieletnich dostarczane są ze stołówki szpitala w Radomiu w postaci przygotowanych porcji w jednorazowych pojemnikach. Są one spożywane w sąsiadującej z kuchnią jadalni, w której znajdują się stolik i 2 krzesła.

W celu uniemożliwienia nieletniemu samowolnego oddalenia się i kontaktowania z osobami nieupoważnionymi na oknach zainstalowano kraty od zewnątrz, natomiast od wewnątrz osłonięto je metalową siatką. W pomieszczeniach działa wentylacja grawitacyjna umożliwiająca właściwą cyrkulację powietrza. We wszystkich sypialniach grzejniki centralnego ogrzewania zostały zabudowane metalową siatką w celu zapewnienia bezpieczeństwa.

Dla bezpieczeństwa nieletnich korzystających z sanitariatów, drzwi tych pomieszczeń wyposażone są w okna umożliwiające funkcjonariuszami stały nadzór nad nieletnimi. W placówce zainstalowano system przyzywowo-alarmowy.

4. Rozmowy z nieletnimi.

W dniu wizytacji w Izbie przebywał jeden nieletni, umieszczony w Izbie w związku z podejrzeniem popełnienia czynu karalnego. Przedstawiciele KMP przeprowadzili z nim indywidualną rozmowę, która odbywała się w sposób uniemożliwiający osobom postronnym zapoznanie się z treścią odpowiedzi udzielanych przez chłopca. Nieletni przebywał w PID 6 dni, oczekując na przewiezienie go do schroniska dla nieletnich. Z informacji uzyskanych od kierownika Izby wynika, że miało to nastąpić następnego dnia po wizytacji.

Rozmówca nie zgłaszał zastrzeżeń co do traktowania przez funkcjonariuszy Policji w czasie zatrzymania, umieszczenia i pobytu w Izbie. Stwierdził natomiast, że po doprowadzeniu go do PID nie został zapoznany z regulaminem Izby i nie poinformowano go o rozkładzie zajęć. Wyrażał też obawy dotyczące swoich dalszych

losów wynikające z niezrozumienia swojej sytuacji prawnej. Sygnalizował przy tym brak kontaktu z opiekunem prawnym, co miało bezpośredni wpływ na niewiedzę zainteresowanego o podejmowanych w jego sprawie działaniach.

Warunki bytowe i wyżywienie ocenił jako dobre. Wskazał, że umożliwiano mu przebywanie na świeżym powietrzu i ma zapewniony dostęp do codziennych natrysków. Zwrócił natomiast uwagę, że nie otrzymał szczoteczki i pasty do zębów. Należy wspomnieć, że przed wejściem do pomieszczenia higieniczno-sanitarnego znajdowała się półka, na której były umieszczone przybory toaletowe przeznaczone dla nieletnich zatrzymanych w PID. Funkcjonariusze pełniący służbę w Izbie dniu wizytacji nie potrafili wskazać, która szczoteczka należy do nieletniego przebywającego w PID tego dnia. Ponadto, uwagę wizytujących zwrócił fakt, iż znajdujące się wśród tych przyborów szczoteczki do zębów były zużyte. Z wyjaśnień pracowników Izby wynika, że ww. szczoteczki nie są wydawane kolejnym nieletnim, lecz równocześnie nie potrafili oni wyjaśnić, czemu nie zostały wyrzucone.

W rozmowie z chłopcem ustalono również, iż nie otrzymał on dresów i bielizny (w dniu wizytacji był ubrany w piżamę). Funkcjonariusze pełniący w trakcie wizytacji dyżur w Izbie, nie byli w stanie wskazać dresu, które powinno otrzymać dziecko po przyjęciu do placówki. Wizytatorom pokazano jedynie zawieszoną na suszarce do bielizny bluzę informując, że chłopiec wkłada ją na piżamę, jak jest mu zimno. Z relacji kierownika wynika, że trzykrotnie proponowano mu, aby przebrał się w dresy, lecz chłopiec za każdym razem odmawiał. W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji należy jednak zadbać, aby nieletni umieszczeni w Izbie otrzymywali odzież stosowną do pory dnia. Podobne stanowisko wyraził Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom (CPT), który po wizycie w Polsce w 2004 r. zalecił, aby nieletni umieszczeni w policyjnych izbach dziecka otrzymywali odpowiednie obuwie i odzież dzienną.

Odnosząc się do wskazywanej przez dziecko, trudnej sytuacji prawnej, wynikającej m.in. z braku kontaktu z opiekunem prawnym, kierownik wyjaśniła, że sytuacje takie mają związek z brakiem zainteresowania losem dzieci zatrzymanych w Izbie przez najbliższych członków rodziny. Wskazała, że działania Policji w tej sytuacji ograniczają się do namawiania opiekunów prawnych dzieci do odwiedzin

zatrzymanych. Inne instytucje nie są o tym problemie powiadamiane. W ocenie wizytujących, o takiej sytuacji, Policja powinna powiadomić właściwy sąd rodzinny. Zgodnie z art. 572 § 1 i 2 Kodeksu postępowania cywilnego na Policji ciąży szczególny obowiązek powiadamiania sądu opiekuńczego o zdarzeniach uzasadniających wszczęcie postępowania z urzędu.

Przy okazji rozmowy z kierownikiem okazało się, że nie ma ona możliwości uzyskiwania połączeń telefonicznych z innymi podmiotami niż Policja (takie połączenia realizowane są dopiero po przejściu do innych komórek organizacyjnych Komendy Miejskiej Policji w Radomiu) oraz rzetelnej kontroli prawidłowości norm żywienia dzieci (zamówieniami posiłków kierownictwo Izby nie zajmuje się samodzielnie). Sprawy organizacyjne mogą, w ocenie wizytatorów, nie pozostawać obojętne na sytuację samych zatrzymanych.

5. Analiza dokumentacji Izby.

W wyniku analizy dokumentacji zauważono, że w PID brakuje precyzyjnie określonego i sporządzonego katalogu nagród i kar. Zgodnie z informacjami przekazanymi przez Kierownika Izby, nieletni nagradzani są pochwałą udzielaną w obecności innych umieszczonych w Izbie. Natomiast jako kary pracownicy Izby stosują m.in. upomnienie, wyszczególnienie negatywnego zachowania nieletniego w pismach kierowanych do sądu oraz zakaz oglądania telewizji. Zgodnie z § 6 Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 21 stycznia 2002 r. w *sprawie szczegółowych zasad pobytu nieletnich w policyjnych izbach dziecka* (Dz. U. z 2002 r. Nr 10 poz. 104 z późn. zm.), w izbie jako środki oddziaływania wychowawczego stosuje się ustną pochwałę lub upomnienie. Kary stosowane przez pracowników tej placówki nie są zatem zgodne ze wskazanym przepisem. Nadto w ocenie przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich należy uzupełnić tekst „Praw i Obowiązków Nieletnich” o zapis wskazujący na formę kary i nagrody stosowanej w PID (zgodnej z ww. rozporządzeniem) lub sporządzić Regulamin Izby, który będzie zawierał m.in. punkt opisujący ww. kwestię, jak również należy zaprzestać stosowania kar i nagród nie znajdujących oparcia w obowiązujących przepisach prawa.

W 2010 r. w Izbie nie miał miejsca żaden wypadek nadzwyczajny, nie stosowano środków przymusu bezpośredniego i nie odnotowano żadnych skarg nieletnich na funkcjonariuszy pracujących w placówce.

W Protokole kontroli sanitarnej przeprowadzonej w dniu 9 lutego 2010 r. przez Zespół Państwowej Inspekcji Sanitarnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji na obszarze województwa mazowieckiego wskazano, iż pomieszczenie izolacyjne PID zostało zaadaptowane na magazyn podręczny, w związku z czym zalecono przywrócenie poprzedniego stanu ww. pomieszczenia. W dniu wizytacji przeprowadzonej przez Krajowy Mechanizm Prewencji pomieszczenie izolacyjne w dalszym ciągu pełniło funkcję magazynu Komendy Miejskiej Policji w Radomiu.

6. Wnioski i zalecenia.

Na podstawie przeprowadzonych czynności, członkowie Krajowego Mechanizmu Prewencji stwierdzili, że - generalnie rzecz biorąc - w Policyjnej Izbie Dziecka w Radomiu prawa nieletnich są przestrzegane.

Po przeanalizowaniu dokumentacji, obejrzeniu pomieszczeń Izby oraz przeprowadzeniu rozmowy z nieletnim przebywającym w Izbie stwierdzono, że w celu poprawy stanu przestrzegania praw przysługujących nieletnim należy:

1. Wyeliminować przypadki przetrzymywania nieletnich ponad ramy czasowe określone w art. 40 u.p.n.
2. Spowodować formalne powiadomienie właściwego sądu rodzinnego o braku zainteresowania opiekuna prawnego losem dziecka i braku podejmowania działań prawnych w jego imieniu.
3. Wyeliminować praktykę stosowania kar i nagród niezgodnych z rozporządzeniem wskazanym w pkt. 4 niniejszej Informacji.
4. Zapewnić wychowankom odzież stosowaną do pory dnia oraz środki służące do utrzymania higieny osobistej.
5. Zrealizować zalecenia zawarte w Protokole kontroli sanitarnej z dnia 9 lutego 2010 r. przeprowadzonej przez Zespół Państwowej Inspekcji Sanitarnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji na obszarze woj. Mazowieckiego.

6. Zmienić zorganizowanie przestrzeni i pojemność PID.
7. Usunąć zużyte szczoteczki do zębów.
8. Zamieścić w widocznym miejscu adresy instytucji stojących na straży prawa nieletnich, w szczególności Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, sędziego rodzinnego.
9. Wyposażyć placówkę w nowy sprzęt do monitoringu.